

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૦૨ની વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૬૮૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ અભિલાષા કુમારી

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું માન. ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

=====

આર એસ પટેલ અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય સામાવાળા (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:-

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તરફે વકીલ શ્રી વૈભવ એ વ્યાસ

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧ તરફે સુશ્રી વિ. એસ. પાઠક, આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર

=====

કોરમ: માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ અભિલાષા કુમારી

તારીખ: ૨૮/૦૧/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદારે અન્ય બાબતોની સાથે એવી પણ દાદ માંગી છે કે અરજદાર સામે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૪.૧૦.૨૦૦૧ નો શિક્ષાત્મક આદેશિત હુકમ રદ અને સેટ અસાઈડ કરવામાં આવે. વધુમાં એવી દાદ પણ માંગવામાં આવી છે કે તારીખ ૧૧.૧૧.૧૯૯૭ ની ચાર્જશીટ અને શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા અસંમતિ દર્શાવતા કારણો, જે તારીખ ૦૯.૦૨.૨૦૦૧ ના પત્ર દ્વારા અરજદારને જણાવવામાં આવ્યા હતા, તેને પણ રદ અને સેટ અસાઈડ કરવામાં આવે.

૨. અરજદારની શરૂઆતમાં તારીખ ૧૬.૦૫.૧૯૭૭ ના રોજ સીધી ભરતી દ્વારા મામલતદાર તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. તેમને જાન્યુઆરી, ૧૯૮૩ માં નાયબ કલેક્ટર તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી, અને ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૪ માં અતિરિક્ત કલેક્ટરના કેડરમાં નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. જે સમયે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, તે સમયે અરજદાર જૂનાગઢ ખાતે જિલ્લા ગ્રામ વિકાસ એજન્સીના નિયામક તરીકેનો હોદ્દો ધરાવતા હતા. અરજી પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન, અરજદાર તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૧૩ ના રોજ વચનિવૃત્તિની ઉંમર પૂરી થતાં સેવામાંથી નિવૃત્ત થયા છે.

૩. તારીખ ૨૬.૦૫.૧૯૯૩ થી ૦૯.૦૫.૧૯૯૪ ના સમયગાળા દરમિયાન, અરજદાર ગાંધીનગર ખાતે નિવાસી નાયબ કલેક્ટર-સહ-પ્રાંત અધિકારી તરીકે મૂકાયેલા હતા. નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા) (અપીલ), ગાંધીનગરની જગ્યા ખાલી હોવાથી, અરજદારને તારીખ ૦૧.૦૭.૧૯૯૩ થી ૨૭.૦૮.૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે સદર જગ્યાનો વધારાનો પ્રભારી ચાર્જ આપવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૦૧.૦૭.૧૯૯૩ થી

૨૭.૦૮.૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા) (અપીલ) ની જગ્યાનો વધારાનો પ્રભારી ચાર્જ ધરાવતા હતા તે દરમિયાન તેમની કામગીરીમાં કથિત અનિયમિતતાઓ માટે અરજદારને તારીખ ૧૧.૧૧.૧૯૯૭ ના રોજ ચાર્જશીટ આપવામાં આવી હતી. અરજદારે તારીખ ૩૧.૦૮.૧૯૯૮ ના રોજ પોતાનું બચાવ નિવેદન રજૂ કર્યું હતું. તારીખ ૨૪.૦૯.૧૯૯૯ ના હુકમ દ્વારા રાજ્ય સરકારે એક તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરી હતી. અરજદાર તપાસ અધિકારી સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા હતા અને તેમની સામે મૂકવામાં આવેલા આક્ષેપ સામે પોતાનો વિગતવાર ખુલાસો રજૂ કર્યો હતો. તપાસ અધિકારીએ તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૦૦ નો વિગતવાર અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો, જેમાં તેઓ એવા તારણ પર આવ્યા હતા કે આક્ષેપ સાબિત થયો નથી. શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી તરીકે રાજ્ય સરકાર તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે સહમત થઈ ન હતી અને અરજદારને સંબોધિત તારીખ ૦૯.૦૨.૨૦૦૧ ની પત્રવ્યવહાર દ્વારા અસંમતિના કારણો આપ્યા હતા. તેના અનુસંધાને, અરજદારે તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૦૧ ના રોજ વિગતવાર રજૂઆત કરી હતી. શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારીએ તારીખ ૨૪.૧૦.૨૦૦૧ ના આક્ષેપિત હુકમ દ્વારા ભવિષ્યની અસર સાથે ચાર વર્ષના સમયગાળા માટે એક ઇન્કીમેન્ટ રોકવાની શિક્ષા લાદી હતી. સદર હુકમમાં વધુમાં જણાવાયું હતું કે ચાર વર્ષના સદર સમયગાળા દરમિયાન, અરજદાર કોઈ ઇન્કીમેન્ટ મેળવશે નહીં. ઉપરોક્ત જણાવેલ હુકમથી નારાજ થઈને, અરજદાર આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૪. અરજદારના વિદ્વાન કૌન્સિલ શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસે રજૂઆત કરી છે કે અરજદારે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (ચોકસાઈ) નિયમો, ૧૯૭૧ ("ચોકસાઈ નિયમો", ટૂંકમાં) ના નિયમ-૩(૧)(i) અને ૩(૧)(ii) મુજબ કોઈ ગેરવર્તણૂક કરી નથી. અરજદારને આપવામાં આવેલી ચાર્જશીટમાં, અરજદારની નિષ્ઠા અથવા ફરજ પ્રત્યેના સમર્પણ અંગે કોઈ આક્ષેપ નથી. માત્ર એટલો જ આક્ષેપ છે કે નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા)

(અપીલ) તરીકેની તેમની ક્ષમતામાં અમુક હુકમો પસાર કરતી વખતે, અરજદારે 'પસંદગી અને પસંદગી' (pick and choose) ની નીતિ અપનાવી હતી અને અમુક બાબતોમાં અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સદર હુકમો પસાર કરતી વખતે અરજદાર અર્ધ-ન્યાયિક (quasi-judicial) ક્ષમતામાં કાર્ય કરી રહ્યા હતા. ખોટો હુકમ પસાર કરવાને ગેરવર્તણૂક ગણી શકાય નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે અરજદારે બદનિયતથી કામ કર્યું હતું અથવા બાહ્ય પરિબલોથી પ્રેરાઈને કામ કર્યું હતું તે સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રી ન હોય. બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ("બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટ", ટૂંકમાં) હેઠળ અરજદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમો સામે કલેક્ટરને અપીલ કરવાની દાદ ઉપલબ્ધ છે. કલેક્ટરના હુકમ સામે ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અને ત્યારબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકારવાની વધુ એક દાદ ઉપલબ્ધ છે. અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચાર્જશીટનો વિષય હોય તેવા એક પણ હુકમ સામે સામાવાળા-રાજ્ય સરકાર દ્વારા અપીલ કરવામાં આવી નથી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યો બજાવી રહ્યા હોવાથી, શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી વહીવટી ક્ષેત્રે તે ક્ષમતામાં તેમના દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોની સમીક્ષા કરી શક્યા ન હોત અને તેઓએ ગેરવર્તણૂક કરી છે તેવા તારણ પર આવી શક્યા ન હોત.

૪.૧ એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે અરજદારને બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટની કલમ-૮૭ દ્વારા રક્ષણ મળેલું છે. સદર કલમ જોગવાઈ કરે છે કે આ કાયદા હેઠળ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરવામાં આવેલી અથવા કરવાની ઈરાદાવાળી કોઈપણ બાબતના સંદર્ભમાં કોઈપણ વ્યક્તિ સામે કોઈ દાવો કે અન્ય કાનૂની કાર્યવાહી ચાલશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રશ્નવાળા હુકમો પસાર કરતી વખતે અરજદાર સામે કોઈ બદનિયતનો ઈરાદો સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રી ન હોવાથી, અરજદાર સામે કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરી

શકાર્થ ન હોત.

૪.૨ એવો વધુ દાવો કરવામાં આવે છે કે અસંમતિના કારણો મળ્યા બાદ, અરજદારે વિવિધ ગ્રાઉન્ડ્સ (આધારો) ઉઠાવીને રાજ્ય સરકારને વિગતવાર રજૂઆત કરી હતી. શિક્ષાનો આખરી હુકમ પસાર કરતી વખતે આમાંથી એકપણ ગ્રાઉન્ડ્સ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા નથી. શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારીએ અરજદાર સામેના આક્ષેપને માત્ર પુનરાવર્તિત જ કર્યો છે, જેને આક્ષેપ નિવેદન (Statement of Imputation) માં વિવિધ સબ-ચાર્જિસમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યો હતો. જો કે, તપાસ અધિકારીના વિગતવાર અહેવાલને ફગાવી દેવા માટે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ વચગાળાના/કાચાગાછા તારણો નોંધવામાં આવ્યા નથી, જેના દ્વારા અરજદારને દોષમુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

૪.૩ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તપાસ અધિકારીએ નોંધ્યું છે કે અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા કેટલાક હુકમોમાં અમુક પ્રક્રિયાગત અને ટેકનિકલ ખામીઓ જોવા મળી હતી. જો કે, સદર ખામીઓ, પ્રક્રિયાગત અને ટેકનિકલ સ્વરૂપની હોવાથી, ચોકસાઈ નિયમોની કલમ-૩(૧)(i) અને ૩(૧)(ii) ના અર્થમાં ગેરવર્તણૂક સમાન ન હતી. શિક્ષાનો આક્ષેપિત હુકમ પસાર કરતી વખતે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા તેનાથી વિપરીત કંઈપણ સાબિત થયું નથી. એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે સામાવાળાઓ પર બોજ વધુ હતો કારણ કે તપાસ અધિકારીએ આક્ષેપ સાબિત થયો નથી તેમ માલૂમ પડ્યું હતું.

૪.૪ ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, અરજદારના વિદ્વાન કૌન્સિલે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે :

(i) યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ જે. અહમદ, AIR ૧૯૭૯ SC ૧૦૨૨ માં રિપોર્ટ થયેલ.

(ii) ઝુંજરાવ ભીકાજી નાગરકર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, AIR ૧૯૯૯ SC ૨૮૮૧ માં રિપોર્ટ થયેલ.

(iii) પી.સી. જોશી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય, (૨૦૦૧) ૬ SCC ૪૯૧ માં રિપોર્ટ થયેલ.

૪.૫ જો અગાઉ રજૂ કરવામાં આવેલી રજૂઆતો અદાલતને ગ્રાહ્ય ન રહે તે સંજોગોમાં, અરજદારના વિદ્વાન કૌન્સિલે એક વૈકલ્પિક આધાર ઉઠાવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અસંમતિના કારણો મળ્યા પછી અરજદારે જે રજૂઆત કરી હતી તેમાં વિવિધ આધારો છે, જેમાંથી એકપણ આધાર શિક્ષાનો આખરી હુકમ પસાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો નથી. આથી, સદર હુકમ એ કારણ વગરનો હુકમ છે અને તેને ટકી રહેવા દેવાય નહીં.

૪.૬ આ રજૂઆતના સમર્થનમાં, અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે :

(i) શેર બહાદુર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, AIR ૨૦૦૨ SC ૩૦૩૦ માં રિપોર્ટ થયેલ.

(ii) સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૩૮૩૪/૧૯૯૮ માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૪.૦૯.૨૦૦૪ નો ચુકાદો.

૪.૭ ઉપરોક્ત આધારો પર, એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે અરજીમાં કરવામાં આવેલી દાદ મંજૂર કરવામાં આવે.

૫. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર મિસ વી.એસ. પાઠક દ્વારા અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જે સમયગાળા દરમિયાન અરજદાર નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા) (અપીલ) નો ચાર્જ

સંભાળતા હતા, તે દરમિયાન તેમણે એવા કેટલાક હુકમો પસાર કર્યા છે જે દર્શાવે છે કે તેમણે કેટલાક કિસ્સાઓમાં પસંદગી અને પસંદગીની નીતિ અપનાવી છે અને અન્ય કિસ્સાઓમાં અયોગ્ય ઉતાવળ સાથે કામ કર્યું છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોમાં કેટલીક પ્રક્રિયાગત ખામીઓ છે, તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે અરજદારે ગેરવર્તણૂક કરી છે અને તેમની સામે વ્યાજબી રીતે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે.

૫.૧ એ કે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસહમત થયા હતા અને આખરી હુકમ પસાર કરતા પહેલા અરજદારને સુનાવણીની પૂરતી તક આપી હતી. અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી ગેરવર્તણૂકની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં લેતા, ભવિષ્યની અસર સાથે ચાર વર્ષ માટે એક ઈન્કીમેન્ટ રોકવાની શિક્ષા લાદતો આક્ષેપિત હુકમ અને સદર ચાર વર્ષ માટે અરજદાર કોઈ ઈન્કીમેન્ટ મેળવશે નહીં તેવી સૂચના યોગ્ય અને વ્યાજબી છે.

૫.૨ ગેરવર્તણૂકના મુદ્દા પર, વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે :

(i) સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ રમેશ દિનકર પુંડે, (૨૦૦૬) ૭ SCC ૨૧૨ માં રિપોર્ટ થયેલ.

(ii) પ્રભાતસિંહ સામંતસિંહ વિરુદ્ધ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ અને અન્ય, ૨૦૦૯(૩) GLR ૨૪૯૯ માં રિપોર્ટ થયેલ.

૬. આ અદાલતે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન કૌન્સિલને વિગતવાર સાંભળ્યા છે અને પરસ્પરની રજૂઆતો ધ્યાને લીધી છે. આ અદાલતે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું પણ ઝીણવટપૂર્વક નિરીક્ષણ કર્યું છે અને બંને પક્ષો દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લીધા છે.

૭. અરજદાર સામેનો આક્ષેપ એ છે કે, તેઓ તારીખ ૦૧.૦૭.૧૯૯૩ થી ૨૭.૦૮.૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા) (અપીલ) નો વધારાનો પ્રભારી ચાર્જ ધરાવતા હતા તે દરમિયાન, તેમણે તેમની અર્ધ-ન્યાયિક ક્ષમતામાં બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટ હેઠળના કેસોમાં અમુક હુકમો પસાર કર્યા હતા. તારીખ ૧૧.૧૧.૧૯૯૭ ની ચાર્જશીટમાં અરજદાર સામે માત્ર એક જ આક્ષેપ દર્શાવવામાં આવ્યો છે, જે એ બાબતનો છે કે બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટની કલમ-૮૪(સી) હેઠળના કેસોનો નિકાલ કરતી વખતે, અરજદારે અમુક બાબતો હાથ પર લેવામાં 'પસંદગી અને પસંદગી'ની નીતિ અપનાવી છે અને કેટલાક કેસોનો નિર્ણય કરવામાં અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવી છે, જેનાથી નિષ્ઠા અને ફરજ પ્રત્યેના સમર્પણનો અભાવ દેખાય છે, જે ચોકસાઈ નિયમોના નિયમ-૩(૧)(i) અને ૩(૧)(ii) હેઠળ ગેરવર્તણૂક સમાન છે. આ એક જ આક્ષેપને શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા આક્ષેપ નિવેદનમાં વિગતવાર સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. ત્યારબાદ હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસમાં, અરજદાર તપાસ અધિકારી સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા હતા અને પોતાનું બચાવ નિવેદન રજૂ કર્યું હતું. બંને પક્ષો દ્વારા સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને રેકૉર્ડ પર પુરાવા મૂકવામાં આવ્યા હતા. પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની ચકાસણી કર્યા પછી, તપાસ અધિકારીએ તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૦૦ નો આશરે પંચાવન પાનાનો વિગતવાર તપાસ અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો.

૮. તપાસ અહેવાલમાં, તપાસ અધિકારીએ અરજદાર દ્વારા નિર્ણય લેવાયેલા પ્રત્યેક કેસની ચર્ચા કરી છે જે ચાર્જશીટનો વિષય છે. વિગતવાર ચર્ચા પછી, તપાસ અધિકારી એવા તારણ પર આવ્યા છે કે, જ્યાં સુધી જમીનતપુરા ગામને લગતા કેસનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમમાં કોઈ અનિયમિતતા મળી નથી, જોકે તેમની સામે આક્ષેપ એવો છે કે સદર હુકમમાં દસ ખામીઓ છે. સરગાસણ ગામને

લગતા કેસમાં અરજદાર સામે આક્ષેપ એવો હતો કે આઠ ખામીઓ હતી, પરંતુ તપાસ અધિકારીને એક પણ ખામી મળી નથી. વધુમાં, સુઘડ ગામને લગતા ચાર કેસોમાં, એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોમાં ચોંદ ખામીઓ મળી આવી હતી, પરંતુ તપાસ અધિકારીને માત્ર બે ખામીઓ મળી છે. તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા મુજબ, આ બે ખામીઓ ટેકનિકલ અને પ્રક્રિયાગત સ્વરૂપની છે અને એવું કહી શકાય નહીં કે તે ગેરવર્તણૂક સમાન છે. તપાસ અધિકારી દ્વારા એવું જાણવા મળ્યું છે કે અરજદારે કેસોનો નિર્ણય કરવામાં 'પસંદગી અને પસંદગી' ની નીતિ અપનાવી છે અથવા અમુક હુકમો પસાર કરવામાં અયોગ્ય ઉતાવળ કરી છે તે સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવા નથી. વધુમાં, અરજદારે સંપૂર્ણ નિષ્ઠા અને ફરજ પ્રત્યે સમર્પણ જાળવ્યું ન હતું તે સાબિત કરવા માટે કોઈ સામગ્રી મળી નથી.

૯. શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારીએ તારીખ ૦૯.૦૨.૨૦૦૧ ના રોજ તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમતિ દર્શાવતા કારણો આપ્યા હતા. અસંમતિના કારણોનું નિરીક્ષણ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તપાસ અધિકારીના તારણો પર વિચારણા કરવામાં આવી નથી અને શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ વચગાળાના/કાચાગાછા તારણો નોંધવામાં આવ્યા નથી. શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી શા માટે તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસહમત થયા છે અથવા એ જ તથ્યો અને પુરાવાના સમૂહ પર જુદા તારણ પર આવ્યા છે તે દર્શાવવા માટે કોઈ કારણો આપવામાં આવ્યા નથી.

૧૦. ભલે ગમે તે હોય, અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો મુખ્ય આધાર એ છે કે અરજદાર તે સંબંધિત સમયે નાયબ કલેક્ટર (જમીન સુધારણા) (અપીલ) તરીકેની તેમની ક્ષમતામાં અર્ધ-ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવતા હતા અને બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને અર્ધ-ન્યાયિક હુકમો પસાર કર્યા હતા. આ બાબતનો રાજ્ય સરકારે તેના જવાબની એફિડેવિટમાં ઇનકાર કર્યો નથી. વાસ્તવમાં,

અરજદાર દ્વારા અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલો આ મુખ્ય આધાર છે. જો કે, રાજ્ય સરકાર દ્વારા જવાબની એફિડેવિટમાં આ આધારનો કોઈ જવાબ આપવામાં આવ્યો નથી. મૌખિક રજૂઆતો દરમિયાન, અરજદારના વિદ્વાન કૌન્સિલ દ્વારા આ બાબત પર ભારે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર દ્વારા આ દલીલનો વિરોધ કરવા માટે કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી નથી, સિવાય કે અરજદારે ગંભીર ગેરવર્તણૂક કરી છે.

૧૧. તેથી, આ અદાલતે એ નિર્ણય કરવાનો રહે છે કે શું અરજદારે તેમની અર્ધ-ન્યાયિક ક્ષમતામાં હુકમો પસાર કરીને ચોકસાઈ નિયમોના નિયમ-૩(૧)(i) અને ૩(૧)(ii) ના અર્થમાં ગેરવર્તણૂક કરી છે, જે સામાવાળાઓના જણાવ્યા મુજબ પસંદગી અને પસંદગીની નીતિ અપનાવીને અને અયોગ્ય ઉતાવળમાં પસાર કરવામાં આવ્યા છે.

૧૨. અરજદારે બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને પ્રશ્નવાળા હુકમો પસાર કર્યા હોવાથી, સદર કાયદાની કલમ-૮૭ મહત્વપૂર્ણ બને છે. આ જોગવાઈ નીચે મુજબના શબ્દોમાં ક્ષતિપૂર્તિ પૂરી પાડે છે :

“૮૭. ક્ષતિપૂર્તિ – આ કાયદા હેઠળ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરવામાં આવેલી અથવા કરવાની ઇરાદાવાળી કોઈપણ બાબતના સંદર્ભમાં કોઈપણ વ્યક્તિ સામે કોઈ દાવો કે અન્ય કાનૂની કાર્યવાહી ચાલશે નહીં.”

૧૩. ઉપરોક્ત બાબત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ધારાસભાનો ઇરાદો એવો હતો કે સદર કાયદા હેઠળ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરાયેલું અથવા શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરવાનો ઇરાદો ધરાવતું કૃત્ય કાનૂની કાર્યવાહી સામે રક્ષણ પામેલું છે. રક્ષણ ત્યારે જ આપવામાં આવે છે જો કૃત્ય શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરવામાં આવ્યું હોય, અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય. તેથી, પ્રશ્નવાળા હુકમો પસાર કરવામાં અરજદારનું કૃત્ય શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરવામાં આવ્યું ન હતું, અથવા કરવાનો ઇરાદો ન હતો તે સાબિત કરવાની જવાબદારી સામાવાળા-રાજ્ય સરકારની હતી; એટલે કે

અરજદારનો બદનિયતનો હેતુ અથવા ઇરાદો હતો અથવા તેમ કરતી વખતે તેઓ બાહ્ય પરિબલોથી પ્રેરાયા હતા.

૧૪. રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીની ઊંડાણપૂર્વકની તપાસ, જે ખૂબ વિશાળ છે, તે દર્શાવે છે કે પ્રશ્નવાળા હુકમો અરજદાર દ્વારા બદનિયતના ઇરાદાથી અથવા બાહ્ય પરિબલો માટે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવા નથી. તપાસ અધિકારીના ભાગે પુરાવાની અત્યંત ઝીણવટભરી તપાસ થઈ છે, જે તપાસ અહેવાલના નિરીક્ષણ પરથી ઉભરી આવે છે. તપાસ અધિકારીને અરજદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા ચાર હુકમોમાં કેટલીક અનિયમિતતાઓ અથવા ખામીઓ માલૂમ પડી હતી. તે ખામીઓ પ્રક્રિયાગત અને ટેકનિકલ સ્વરૂપની હોવાનું જણાયું છે, જે અરજદારની નિષ્ઠા અથવા ફરજ પ્રત્યેના સમર્પણને સ્પર્શતી નથી.

૧૫. પ્રશ્ન એ રહે છે કે શું અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી દ્વારા હુકમો પસાર કરવાના કૃત્યને ગેરવર્તણૂક કહી શકાય, ત્યારે પણ જ્યારે એ સાબિત ન થયું હોય કે સદર કૃત્ય બદનિયત અથવા અન્ય પરોક્ષ પરિબલોથી પ્રેરાયેલું હતું?

૧૬. ગેરવર્તણૂક શેનાથી બને છે તે બાબત સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા 'યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ જે. અહમદ' (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં વિસ્તૃત રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતી વખતે કાર્યક્ષમતાનો અભાવ અને વહીવટી ક્ષમતાના સર્વોચ્ચ ધોરણો પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળતા એ પોતાની જાતમાં ગેરવર્તણૂક બનશે નહીં, જોકે તે ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી સમાન હોઈ શકે છે. ઉપરોક્ત ચુકાદાનો સંબંધિત અંશ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

“સેવાના કોઈ સભ્ય સામે કોઈપણ એવા કૃત્ય અથવા લોપ માટે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી હાથ ધરી શકાય છે જે તેને શિક્ષા પાત્ર બનાવે છે અને આવી શિક્ષા યોગ્ય અને પૂરતા કારણોસર લાદી શકાય છે. ઓલ ઈન્ડિયા સર્વિસીસ (કંડક્ટ) રૂલ્સ, ૧૯૫૪, સેવાના

સભ્યો માટે આચારસંહિતા નક્કી કરે છે. ડિસપ્લિન એન્ડ અપીલ રૂલ્સ શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી અને શિક્ષા લાદવાની જોગવાઈ કરે છે. રિટાયરમેન્ટ રૂલ્સના નિયમ ૧૬ નો ઉપ-નિયમ (૨) એવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરે છે જ્યાં સેવાના જે સભ્ય સામે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી પેનિંગ હોય તેઓ નિવૃત્ત થવાની સંભાવના હોય અને કાર્યવાહી નિષ્ફળ જઈ શકે તેમ હોય, અને તેમની નિવૃત્તિની તારીખથી આગળ તપાસ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી તેમને સેવામાં જાળવી રાખવાની જોગવાઈ કરે છે, શરત એ કે દોષિત અધિકારી ગેરવર્તણૂકના આક્ષેપ હેઠળ સસ્પેન્શન હેઠળ હોય. કંડક્ટ રૂલ્સમાં મનાઈ હુકમો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તેની વિરુદ્ધનું કૃત્ય અથવા લોપ કે જેથી અપેક્ષિત આચારસંહિતાથી વિપરીત ચાલે તે ચોક્કસપણે ગેરવર્તણૂક બનશે. અન્ય કોઈ કૃત્ય કે લોપ પણ ગેરવર્તણૂક બની શકે છે. ઉચ્ચ હોદ્દો ધરાવતી વખતે કાર્યક્ષમતાનો અભાવ, વહીવટી ક્ષમતાના સર્વોચ્ચ ધોરણો પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળતા પોતે ગેરવર્તણૂક બનશે નહીં. ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી અને ફરજ બજાવવામાં ભૂલ અથવા વિકસતી પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવામાં નિર્ણયની ભૂલ એ ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી હોઈ શકે પરંતુ ગેરવર્તણૂક બનશે નહીં, સિવાય કે બેદરકારીને સીધી રીતે આભારી પરિણામો એવા હોય કે જે સુધારી ન શકાય તેવા હોય અથવા તેના પરિણામે થતું નુકસાન એટલું ભારે હોય કે દોષિતતાની માત્રા ખૂબ ઊંચી હોય.

સામાવાળા સામે ઘડવામાં આવેલા આક્ષેપો પર નજર નાખતા સ્પષ્ટપણે જણાયું હતું કે આક્ષેપમાં અન્ય બાબતોની સાથે અસરકારક નિવારક પગલાં લેવામાં નિષ્ફળતાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો જેનો અર્થ વિકસતી પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવામાં નિર્ણયની ભૂલ થાય છે. તેવી જ રીતે, અશાંતિના સ્થળોની મુલાકાત લેવામાં નિષ્ફળતા એ ચોક્કસ રીતે ફરજ બજાવવામાં બીજી નિષ્ફળતા છે. અન્ય આક્ષેપો સામાવાળાની વ્યક્તિગત ક્ષમતા અથવા કાર્યક્ષમતાની માત્રામાં ખામીઓ દર્શાવતા હતા. એવો આક્ષેપ

કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે અશાંતિ ફાટી નીકળી ત્યારે સામાવાળાએ નેતૃત્વનો સંપૂર્ણ અભાવ દર્શાવ્યો હતો અને તેમણે સંપૂર્ણ અયોગ્યતા, દૂરદર્શિતાનો અભાવ, મક્કમતાનો અભાવ અને મક્કમ નિર્ણય લેવાની ક્ષમતાનો અભાવ જાહેર કર્યો હતો.

ઠરાવવામાં આવ્યું કે આ વ્યક્તિગત ગુણો હતા જે ડેપ્યુટી કમિશનરનો હોદ્દો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસે હોવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. તેમને હોદ્દા પર જાળવી રાખવાના અથવા બઢતી આપવાના પ્રશ્ન પર તે સુસંગત બાબતો હોઈ શકે છે, પરંતુ આવા વ્યક્તિગત ગુણોનો અભાવ શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીના હેતુ માટે ગેરવર્તણૂક બની શકે નહીં. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે સામાવાળા સામે ગેરવર્તણૂકના આક્ષેપ પર તપાસ હાથ ધરવામાં આવી રહી હતી અને નિયમ ૧૬ નો ઉપ-નિયમ (૨) આકર્ષાશે અને તપાસ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી તેમને સેવામાં જાળવી રાખવામાં આવ્યા હોવાનું ગણાશે. તેમને શિક્ષા કરવાના હેતુથી તેમની સામાન્ય નિવૃત્તિના સમયગાળાથી આગળ સેવામાં જાળવી રાખવા તે સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય હતું. તેથી, હાઈકોર્ટ એવા તારણ પર આવવામાં સાચી હતી કે સામાવાળાને સેવામાંથી દૂર કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો તે તારીખે તેઓ સેવામાં ન હતા અને તેથી, હુકમ ગેરકાયદેસર અને રદ્દબાતલ હતો.”

(પેરા ૫, ૯, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૬, ૧૭)

૧૭. વર્તમાન કેસમાં, અરજદરમાં કાર્યક્ષમતાનો અભાવ છે અથવા તેઓ વહીવટી ક્ષમતાના સર્વોચ્ચ ધોરણો પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે તેવો કોઈ આક્ષેપ નથી. સામાવાળાઓ દ્વારા ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી અથવા ફરજો બજાવવામાં ભૂલ કે નિર્ણયની ભૂલનો આક્ષેપ કરવામાં આવે તો પણ, તે ભૂલો સંબંધિત વ્યક્તિના વ્યક્તિગત ગુણો બનશે અને તે ગેરવર્તણૂકના આક્ષેપનો આધાર બની શકે નહીં. વર્તમાન કેસમાં, સામાવાળાઓ અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમોમાં અનિયમિતતાઓ હતી તેવો આક્ષેપ કરીને તેમની સામે ગેરવર્તણૂકનું આરોપણ કરી રહ્યા છે.

૧૮. એ બાબત વિવાદિત નથી કે અરજદાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા પ્રશ્નવાળા હુકમો અર્ધ-ન્યાયિક હુકમો છે, જે અપીલને પાત્ર છે. વધુમાં એ બાબત પણ વિવાદિત નથી કે સામાવાળા-રાજ્ય સરકારે અરજદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા સદર હુકમો સામે અપીલ દાખલ કરી નથી. જો કે, વહીવટી સ્તરે, આ હુકમોનું વિચ્છેદન કરવામાં આવ્યું છે અને તેના પરિણામે કેટલીક ખામીઓ માલૂમ પડી છે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી આ કાર્યવાહી યોગ્ય જણાતી નથી, જે સર્વોચ્ચ અદાલતના 'ઝુંજરરાવ ભીકાજી નાગરકર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય' (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદામાં દર્શાવ્યા મુજબ જોઈ શકાય છે:

“૪૩. જો કાયદાની દરેક ભૂલ ગેરવર્તણૂકનો આક્ષેપ બનતી હોય, તો તે અપીલકર્તા જેવા અર્ધ-ન્યાયિક અધિકારીઓના સ્વતંત્ર કાર્યકરતા પર ત્રાપ મારશે. કેમ કે સારાંશમાં અપીલકર્તાએ કાયદાની ભૂલ કરી છે તેવું દર્શાવીને ગેરવર્તણૂકનું તારણ કાઢવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, ચાર્જશીટ તેના પ્રથમ દર્શનીય રીતે જ કોઈ કાનૂની પરિપ્રેક્ષ્ય પર આધારિત નથી, જેથી તે રદ થવા પાત્ર બને છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી સામે કોઈ ચાર્જશીટ જાળવી રાખવા માટે કાયદાની માત્ર ભૂલ કરતાં કંઈક વધુ આક્ષેપ કરવો પડે, ઉદાહરણ તરીકે, અર્ધ-ન્યાયિક હુકમને પ્રભાવિત કરતા કોઈ બાહ્ય પરિબળોનું સ્વરૂપ. અહીં તેવું કંઈ પણ આક્ષેપિત ન હોવાથી આક્ષેપિત ચાર્જશીટ ગેરકાયદેસર બને છે. ચાર્જશીટ, જો કાયમ રાખવામાં આવે તો, અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારીના આત્મવિશ્વાસ અને સ્વતંત્ર કાર્યપદ્ધતિ પર અસર કરશે. વહીવટી ન્યાયનિર્ણયની સમગ્ર વ્યવસ્થા જેના હેઠળ વહીવટી સત્તાધિકારીઓને અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓ આપવામાં આવે છે, તે બદનામ થઈ જશે જો આવા કાર્યો બજાવતા અધિકારીઓને શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીના સતત ભયને કારણે ડર કે પક્ષપાત વગર

તેમના કાર્યો બજાવવામાં અટકાવવામાં આવે.”

(ભાર મૂક્યો)

૧૯. અરજદાર સામે એવો કોઈ આક્ષેપ નથી કે તેમણે બદનિયતના હેતુથી કે બાહ્ય કારણોસર કોઈ પક્ષકાર તરફ અયોગ્ય પક્ષપાત દર્શાવ્યો હોય. વધુમાં, રેકૉર્ડ પર એવા કોઈ પુરાવા નથી કે અરજદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં અનિયમિતતાઓ પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતાઓથી વધુ કંઈ હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે 'ઝુંજરાવ ભીકાજી નાગરકર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય' (ઉપરોક્ત) માં જણાવ્યું છે તેમ, માત્ર આશંકા એ કોઈ અધિકારી સામે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો આધાર બની શકે નહીં. કાયદાની ભૂલ પણ ગેરવર્તણૂક બનશે નહીં, પ્રક્રિયાગત ભૂલ તો દૂરની વાત છે. જો સામાવાળા અરજદાર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોથી અસંતોષ્ટ હતા, તો તેમની પાસે તેમની સામે અપીલ કરવાનો વિકલ્પ ખુલ્લો હતો. આશ્ચર્યજનક રીતે, સદર હુકમોમાં ઘણી અનિયમિતતાઓ મળ્યા પછી પણ, રાજ્ય સરકારે તેમની સામે અપીલ કરવાનું પસંદ કર્યું નથી.

૨૦. 'પી.સી. જોશી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય' (ઉપરોક્ત) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે :

“૪. શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી, અન્ય બાબતોની સાથે, બે એડવોકેટો, એટલે કે વી.કે. તિવારી અને રાજીવ કુમાર સિંહ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદો પર શરૂ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા સામે નવ આક્ષેપો મૂકવામાં આવ્યા હતા, જેમાંથી સાત ૧૯ કેસોમાં મંજૂર કરાયેલા જામીનના હુકમોને લગતા છે. એટાહ ખાતેના તેમના બે વર્ષના કાર્યકાળ દરમિયાન, અપીલકર્તાએ ૩,૦૦૦ થી વધુ જામીન અરજીઓનો નિકાલ કર્યો હોવાનું જણાવાયું છે. આ ૩૦૦૦ જામીન અરજીઓમાંથી માત્ર ૧૯ જામીન હુકમો ચાર્જશીટનો વિષય હતા. જો કે, તપાસ અધિકારીને માલૂમ પડ્યું કે ૭ કેસોમાં જામીનના હુકમો યોગ્ય રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા અને તે હદ સુધી આક્ષેપો સાબિત થયા ન હતા. ચાર

કેસોમાં આક્ષેપો આંશિક રીતે સાબિત થયેલા માનવામાં આવ્યા છે. એક કેસમાં, અપીલકર્તાએ પોતે જામીન મંજૂર કર્યાના આશરે ૧ ½ મહિના પછી ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર એવા આધારે જામીન હુકમ રદ્દ કર્યો હતો કે જામીન કપટ અને ખોટી રજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યા હતા. અન્ય બે કેસોમાં, તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રથમ અરજી પર જ જામીન મંજૂર થવા જોઈતા હતા, પરંતુ બીજી અરજી પર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. તપાસ અધિકારીએ તેમની સમક્ષના પ્રત્યેક કેસની નોંધ લીધી અને તે પ્રત્યેક કેસમાં જામીન મંજૂર થવા જોઈતા હતા કે નહીં તેની પુનઃ ચકાસણી કરી. સંબંધિત પક્ષકારોએ કોઈપણ કેસમાં કોઈ ફરિયાદ કરી ન હતી. જામીન મંજૂર કરવા સંબંધિત પ્રત્યેક આક્ષેપની ચકાસણી પર, તપાસ અધિકારીએ ગુણદોષ પર કેસોની વિચારણા કરવાનું આગળ વધાર્યું. તેમણે માલૂમ પાડ્યું કે પ્રથમ જામીન અરજી ફગાવી દેવાની અને ત્યારબાદ નવી બાબતોના અભાવે પણ બીજી જામીન અરજી ધ્યાને લઈને જામીન મંજૂર કરવાની અથવા અન્ય અમુક કેસોમાં પ્રથમ તબક્કે જ જામીન મંજૂર કરવા જોઈતા હતા તેવી એક પેટર્ન રહેતી હતી. જોકે આપણને અપીલકર્તા સામે ઘડવામાં આવેલા વિવિધ આક્ષેપો અને તપાસ અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીમાંથી વિગતવાર લઈ જવામાં આવ્યા છે, છતાં એ સ્પષ્ટ છે કે માત્ર એવા આધારે જ તારણો કાઢવામાં આવ્યા છે કે કાં તો જામીન મંજૂર કરવા માટે અગાઉના તબક્કે અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી અથવા આવી અરજીઓ પ્રથમ તબક્કે જ મંજૂર થવી જોઈતી હતી. જો કે, હુકમો પસાર કરવામાં અપીલકર્તાના ભાગે કોઈ બદનિયત અથવા બાહ્ય કારણો હતા તે દર્શાવવા કે સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ ચોક્કસ સામગ્રી લાવવામાં આવી ન હતી.

૫. આવા કેસમાં અપનાવવાની કસોટી આ અદાલત દ્વારા યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ એ.એન. સક્સેના અને યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કે.કે. ધવનના કેસોમાં જણાવ્યા

મુજબ છે). કે.કે. ધવન કેસમાં આ અદાલતે ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં શિસ્ત વિષયક પગલાં કયા આધારે શરૂ કરી શકાય તે નીચે મુજબ દર્શાવ્યું હતું :
(SCC p.૬૭, para ૨૮)

(i) જ્યાં ન્યાયિક અધિકારીએ એવી રીતે વર્તન કર્યું હોય જે તેમની પ્રતિષ્ઠા અથવા નિષ્ઠા અથવા શુદ્ધ બુદ્ધિ અથવા ફરજ પ્રત્યેના સમર્પણ પર પ્રતિબિંબિત થાય;

(ii) કે તેમની ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી અથવા ગેરવર્તણૂક દર્શાવવા માટે પ્રથમ દર્શનીય સામગ્રી હોય;

(iii) કે જો તેમણે બેદરકારીથી કામ કર્યું હોય અથવા તેમણે વૈધાનિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે આવશ્યક નિર્ધારિત શરતોનો લોપ કર્યો હોય;

(iv) કે જો તેમણે કોઈ પક્ષકાર તરફ અયોગ્ય પક્ષપાત કરવા માટે કામ કર્યું હોય;

(v) કે જો તેઓ ભ્રષ્ટ્ર હેતુથી પ્રેરાયા હોય.”

૨૧. વર્તમાન કેસમાં, અરજદારે કોઈ પક્ષકાર પ્રત્યે અયોગ્ય પક્ષપાત દર્શાવ્યો છે તે દર્શાવવા માટે કોઈ પ્રથમ દર્શનીય સામગ્રી નથી. તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમતિના કારણો આપતી વખતે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા આવા કોઈ વચગાળાના કારણો નોંધવામાં આવ્યા નથી.

૨૨. 'રમેશ ચંદર સિંહ વિરુદ્ધ હાઈકોર્ટ ઓફ અલ્હાબાદ અને અન્ય', (૨૦૦૭) ૪ SCC ૨૪૭ માં રિપોર્ટ થયેલ કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત એક ન્યાયિક અધિકારી સામે તેમના દ્વારા પસાર કરાયેલા ન્યાયિક હુકમના આધારે શરૂ કરાયેલી શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીના કેસની સુનાવણી કરી રહી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે :

“૧૧. અમે એ સમજવામાં અસમર્થ છીએ કે હાઈકોર્ટ માત્ર ફરિયાદના આધારે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો નિર્ણય કેવી રીતે પર પહોંચી, જેની સામગ્રી હાઈકોર્ટ દ્વારા

સાચી હોવાનું માનવામાં આવ્યું ન હતું. જો હાઈકોર્ટે ન્યાયિક હુકમના આધારે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવી હોય, તો અધિકારીની શુદ્ધ બુદ્ધિ પર શંકા કરવા માટે મજબૂત આધારો હોવા જોઈએ અને હુકમ પોતે જ દ્વેષ, પક્ષપાત કે ગેરકાયદેસરતાથી પ્રેરાયેલો હોવો જોઈએ. અપીલકર્તા અધિકારી તેમના ન્યાયિક કાર્યો બજાવતી વખતે આરોપીને જામીન આપવાના તેમના અધિકારની મર્યાદામાં હતા. TADA એક્ટ અથવા NDPS એક્ટમાં જામીન આપવાની જોગવાઈઓથી વિપરીત, આ કેસમાં આરોપીને જામીન આપવા પર કોઈ વૈધાનિક મનાઈ ન હતી. સેશન્સ જજ જામીન આપવા માટે સક્ષમ હતા અને જો આવો હુકમ પસાર કરવા બદલ અધિકારી સામે કોઈ શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે, તો તે નીચલી ન્યાયતંત્રના મનોબળને પ્રતિકૂળ અસર કરશે અને કોઈ પણ અધિકારી આ સત્તાનો મુક્ત અને સ્વતંત્ર રીતે ઉપયોગ કરી શકશે નહીં.

૧૨. આ અદાલતે અનેક પ્રસંગોએ નીચલી ન્યાયતંત્રના અધિકારીઓ સામે માત્ર એટલા માટે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવાની પ્રેક્ટિસને અપ્રમાણિત કરી છે કારણ કે તેમના દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા/હુકમો ખોટા છે. અપીલ અને રીવિઝનલ અદાલતોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે અને આવા હુકમો રદ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. ઉચ્ચ અદાલતો અપીલ સાંભળ્યા પછી નીચલી અદાલતોના ક્ષતિગ્રસ્ત ચુકાદાઓમાં ફેરફાર કરી શકે છે અથવા તેને રદ કરી શકે છે. ન્યાયિક હુકમોના આધારે શિસ્ત વિષયક પગલાં લેતી વખતે, હાઈકોર્ટે વધારાની કાળજી અને સાવચેતી રાખવી જ જોઈએ.”

(ભાર મૂક્યો)

૨૩. જોકે ઉપરોક્ત કેસ ન્યાયિક અધિકારીને લગતો છે, તેમ છતાં, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાના સિદ્ધાંતો હાલના કેસને લાગુ પડશે કારણ કે અરજદારે પ્રશ્નવાળા હુકમો પસાર કરતી વખતે બોમ્બે ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

૨૪. વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે અરજદારે ગેરવર્તણૂક કરી છે તે રજૂઆતના સમર્થનમાં 'સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ રમેશ દિનકર પુડે' (ઉપરોક્ત) પર આધાર રાખ્યો છે. ચુકાદાના ફકરા-૧૯ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે :

“૧૯. રીજિયોનલ મેનેજર, યુ.પી. એસઆરટીસી વિ. હોતીલાલ માં, નીચે મુજબ નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યું હતું: (SCC p.૬૧૪,para ૧૦) "જો આક્ષેપિત કર્મચારી ટ્રસ્ટનો હોદ્દો ધરાવતા હોય જ્યાં પ્રામાણિકતા અને નિષ્ઠા એ કામગીરીની અંતર્ગત આવશ્યકતાઓ હોય, તો આ બાબતમાં નરમ વલણ દાખવવું યોગ્ય રહેશે નહીં. આવા કેસોમાં ગેરવર્તણૂક સામે કડક હાથે કામ લેવું પડશે. જ્યાં વ્યક્તિ સરકારી નાણાં સાથે કામ પાર પાડે છે અથવા નાણાકીય વ્યવહારોમાં રોકાયેલી હોય છે અથવા વિશ્વાસપાત્ર ક્ષમતામાં કામ કરે છે, ત્યાં સર્વોચ્ચ માત્રાની નિષ્ઠા અને વિશ્વસનીયતા અનિવાર્ય અને અપવાદરહિત છે.""

૨૫. ઉપરોક્ત ચુકાદાના સંદર્ભમાં, એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે અરજદાર સામેનો આક્ષેપ એવો નથી કે તેમની નિષ્ઠા શંકાસ્પદ છે અથવા તેમણે વિશ્વાસપાત્ર ક્ષમતામાં કોઈ નાણાકીય ભૂલ કરી છે જે માટે સર્વોચ્ચ માત્રાની નિષ્ઠા અને વિશ્વસનીયતાની જરૂર હોય. આક્ષેપ માત્ર એટલો જ છે કે તેમણે હુકમો પસાર કરવામાં અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવી છે અને પસંદગી અને પસંદગીની નીતિ અપનાવી છે. અસંમતિના કારણો એ સ્પષ્ટ કરતા નથી કે અરજદારે કઈ રીતે અને કયા કારણોસર કથિત રીતે ઉતાવળ દર્શાવી અને તેમણે સદર હુકમો પસાર કરતી વખતે કઈ રીતે પસંદગી અને પસંદગીની નીતિ અપનાવી, અને કયા પક્ષકારને ફાયદો પહોંચાડવા માટે. તેથી, ઉપરોક્ત ટકિલો ચુકાદો વર્તમાન કેસની

તથ્યલક્ષી પરિસ્થિતિને લાગુ પડશે નહીં.

૨૬. વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ 'પ્રભાતસિંહ સામંતસિંહ વિરુદ્ધ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ અને અન્ય' (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે, ચોકસાઈ નિયમોના નિયમ-૩(૧) સાથે કામ પાર પાડતી વખતે, સદર નિયમનું નીચે મુજબ અર્થઘટન કર્યું હતું :

“૧૧. જો કે, અમને માલૂમ પડે છે કે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (ચોકસાઈ) નિયમો, ૧૯૭૧ નો નિયમ ૩ ખૂબ જ વ્યાપક છે. તેનો ઉપ-નિયમ (૧) નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૩. સામાન્ય:

(૧) દરેક સરકારી કર્મચારી હંમેશાં—

(i) સંપૂર્ણ નિષ્ઠા જાળવશે,

(ii) ફરજ પ્રત્યે સમર્પણ જાળવશે, અને

(iii) સરકારી કર્મચારીને ન શોભે તેવું કંઈ પણ કરશે નહીં.

સ્પષ્ટીકરણ:— જે સરકારી કર્મચારી તે હેતુ માટે નિયત કરેલા સમયમાં અને તેની પાસે અપેક્ષિત કામગીરીની ગુણવત્તા સાથે તેને સોંપાયેલું કામ કરવામાં આદતવશ નિષ્ફળ જાય છે, તે ખંડ (ii) ના અર્થમાં ફરજ પ્રત્યેના સમર્પણનો અભાવ ધરાવે છે તેમ ગણાશે”

અભિવ્યક્તિ, “સરકારી કર્મચારીને ન શોભે તેવું કંઈ પણ કરવું નહીં” ખૂબ મોટો વ્યાપ ધરાવે છે અને સરકારી કર્મચારીના મોટી સંખ્યામાં કૃત્યો સદર અભિવ્યક્તિ હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે. વર્તમાન કેસમાં, અરજદાર સામે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે હયાત લગ્નજીવન હોવા છતાં, જે લગ્નથી તેમને પાંચ બાળકો હતા, તેમણે પ્રથમ અન્ય એક સ્ત્રી

સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધ બાંધ્યો હતો જેની સાથે તેઓ ઘણા વર્ષો સુધી સહવાસમાં રહ્યા હતા અને બે બાળકોને જન્મ આપ્યો હતો. ત્યારબાદ, ફરી એકવાર, એક ફરિયાદની તપાસ કરતી વખતે, તેઓ ધૂળીબેન નામની પરિણિત સ્ત્રીના સંપર્કમાં આવ્યા. તેમણે ધૂળીબેન સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધો બાંધ્યા અને તેમની સાથે ભાગી ગયા અને તેઓ પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહેવા લાગ્યા. કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવાની અને ગુનાઓની તપાસ કરવાની મહત્વપૂર્ણ ફરજો બજાવતા શિસ્તબદ્ધ દળમાં રોજગારી મેળવનાર પોલીસ અધિકારીનું આવું વર્તન ચોક્કસપણે સરકારી કર્મચારીને અશોભનીય કૃત્યો સમાન બનશે અને તેથી ગેરવર્તણૂક ગણાશે.”

૨૭. ઉપરોક્ત બહાર કાઢવામાં આવેલા ભાગ પરથી અનુમાન લગાવી શકાય છે તેમ, જે તથ્યલક્ષી પરિસ્થિતિ સાથે ડિવિઝન બેંચ કામ પાર પાડી રહી હતી તે તદ્દન અલગ હતી, કારણ કે તે કેસમાં અપીલકર્તા સામે કથિત રીતે અન્ય એક સ્ત્રી સાથે સહવાસ કરવા બદલ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી જેમણે તેમના લગ્નજીવનના અસ્તિત્વ દરમિયાન બે બાળકોને જન્મ આપ્યો હતો. આ ચુકાદો પણ સામાવાળાને મદદરૂપ થશે નહીં.

૨૮. બાબતના તથ્યલક્ષી અને કાનૂની પાસાઓની સંપૂર્ણતા પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી, આ અદાલતને એવું તારણ કાઢવામાં કોઈ અચકાટ નથી કે અમુક અર્ધ-ન્યાયિક હુકમો પસાર કરવામાં ગેરવર્તણૂકના આધારે અરજદાર સામે ખાતાકીય તપાસની શરૂઆત જ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી, ઉપરાંત અગાઉ ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓમાં સર્વોચ્ચ અદાલત અને આ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાના સિદ્ધાંતોથી વિપરીત છે.

૨૯. પ્રશ્નવાળા હુકમો પસાર કરવામાં અરજદારે બદનિયતના હેતુ અથવા ઈશદાથી કામ કર્યું હતું તે સાબિત કરવા માટે બિલકુલ કોઈ પુરાવા નથી. તપાસ અધિકારીના વિગતવાર

અહેવાલમાં વિસ્તૃત કારણો સમાવિષ્ટ છે. આની સામે, તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસહમત થતી વખતે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ કારણો આપવામાં આવ્યા નથી. જ્યારે શિસ્ત વિષયક સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ વચગાળાના તારણો પર પહોંચવામાં આવ્યું નથી અને આ સંદર્ભમાં રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવા મળ્યા નથી, ત્યારે સંબંધિત કાયદા હેઠળ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને હુકમો પસાર કરવામાં અરજદારના કૃત્યને ગેરવર્તણૂક કહી શકાય નહીં. તેથી, આક્ષેપિત હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે નહીં.

૩૦. ઉપરોક્ત તારણને ધ્યાનમાં લેતા, અરજદારના વિદ્વાન કૌન્સિલ શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસ દ્વારા કરવામાં આવેલી વૈકલ્પિક રજૂઆત કે અસંમતિના કારણો પછી અરજદારે રજૂઆતમાં ઉઠાવેલા આધારો પર વિચારણા કરવામાં આવી નથી, તેના પર વિચારણા કરવાની જરૂર નથી.

૩૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પરિણામે અને અહીં ઉપર જણાવેલ કારણોસર, આ અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે અરજીમાં કરવામાં આવેલી દાદ મંજૂર કરવા યોગ્ય છે.

૩૨. તે અનુસાર, તારીખ ૨૪.૧૦.૨૦૦૧ નો શિક્ષાત્મક આક્ષેપિત હુકમ આથી રદ્દ અને સેટ અસાઈડ કરવામાં આવે છે.

૩૩. ઉપરોક્ત હુકમના પરિણામ સ્વરૂપે, જો આક્ષેપિત હુકમ પસાર ન કરવામાં આવ્યો હોત તો અરજદારને મળ્યા હોત તેવા તમામ અનુષંગિક લાભો આ ચુકાદાની નકલ મળ્યાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર અરજદારને મંજૂર કરવામાં આવશે.

૩૪. ઉપરોક્ત શરતોમાં અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. તે મુજબ રૂલ આત્યંતિક કરવામાં આવે છે.

(શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.